

XX. századi dudások Csongrád megyében és szomszédságában*

HANKÓCZI GYULA
(Tiszafüred-Örvény)

„Dudásom, dudásom,
kedves muzsikásom...”
(Alföld)

Manga János 1975. 48.

I. Évtizedekkel az utolsó dudások halála után, reménytelennek látszó törekvés a hajdanvoltak életrajzi adatait kihámozni a gyakran egymásnak ellentmondó visszaemlékezésekből.

Alábbi munkánknak mégis az a kitűzött célja, hogy az *Alföld* középső és déli tájainak dudásairól – életükről, társadalmi helyzetükről, megbecsültségükről, kapcsolataikról, stb. – gyűjtse össze tudásunkat.

A feladatot nehezíti még az, hogy némelyiküknek épphogy a nevét, másoknak meg csak tevékenységét ismerjük. Foszlányos adatokat kell sokszor bizonytalanul meghatározott, vagy egy élet alatt akár többször is változó helyekhez kötnünk. Ezért az alább sorjázó személy- és helynevek a hozzájuk tartozó terjedelemmel egyáltalában nem rangsort vagy értékelést jelentenek, csupán az illetőkre vonatkozó ismereteink arányát tükrözik, azt is a tévedés számos lehetőségével, nem pedig abszolút megállapításokkal.

Mindamellettt ekkora mennyiségű emlék még töredékes voltában is kirajzol valamilyen képet. De milyet?

II. **Barabás** Istvánt, *magyarmajdányi* (v. Torontál m., Majdan, Jugoszlávia) muzsikust, mint „kiváló dudásmestert” jellemezte egyik szegedi újság a századfordulón, egy másik pedig a következőket írta róla ugyanakkor: „... Majdány községi dudás, csinos magyar fiatal ember, aki dohánytermelő, Majdány községnek egyik legkedveltebb népies alakja. Az ő dudája nélkül nincs multság a községben. A fiatal lányok és menyecskéknek is kedvence és meglátszik a formáján is, hogy falujában el van kényeztetve.”

Nem tudni, kiváltságos helyzetét meddig őrizhette. Öregkori éveiről annyit olvasni csupán: „Barabás dudás volt, közismert Bánátban. Az utolsó magyar dudás a Dél-Alföldön. A háború utolsó éveiben még szólt a dudája. (Ma valamelyik magyarországi múzeumban van.)”¹

Kübekházáról **Hódi** György neve maradt fenn, mint aki a ‘30-as években még muzsikált. Kiszomboron **Bellig** Mihály játszott hangszerén körülbelül 1939-ig; **Lajtár** Péter is ottani dudás volt, később Szőregen folytatta ténykedését, az ‘50-es évekig.

* Részlet „Foszlányok az alföldi dudu emlékeiből” című kéziratunkból.

¹ Vö. Szegedi Híradó 1900. 221. sz. 9.; az első idézet: Szegedi Napló 1900. 239. sz. 12. Ez utóbbi cikket akkor több más szegedi lap is átvette. A második idézet: Burány B. 1977. 14.

Szöregről még **Hulmán** Józsefet említik. Ferencszállás dudása **Molnár** János volt, *dudás Mónár*.²

Deszk községben magyaroknak, szerbeknek saját dudásaik voltak.

A magyarok egyik dudása **Hegyközi** József, aki öregkoráig, az 1920-as évekig muzsikált különféle táncalkalmakon. Másik dudásuk **Patyik** Pál, parasztember, aki olykor **Szalma** Elek földműves, hegedűssel társult. **Patyik** dudás kisebb lakodalmakban, kocsmai estéken, disznótorban, *batyubálban*, *csutriban* muzsikált egymaga vagy hegedűs társával a '30-as évek végéig. A dudálás mellett kosárfonással és seprűkötéssel is kiegészítette paraszti jövedelmét.

Az I. világháború táján a duda még igen népszerű lehetett Deszk szerb fiatalsága körében is. „*En, mikor legény voltam, akkor is duda mellett táncoltam minden vasárnap. Itt volt Rusz Cvetko, Adamov Dusan és volt egy cigány dudás, román cigány.*” Mindhárman szerbek zenészei, fűjtatos dudával. „*A szerb dudások napszamosok voltak, meg a dudálásból éltek. A cigány faragta a főzőkanalat, meg a székeket, vitte a piacra, abból élt.*”

Az elfeledett nevű cigány dudás a gyerekek nyári időben tartott, szabadtéri vásárnapi táncának is (*mali birc*, magyarul kiskocsmá, kisívó) zenésze volt, az első világháború körüli években.³

Röszkéről **Fodor** Péter, **Szűcs** József és **Víz** Mátyás, vagy *Vízi Matyi* dudásokat ismerjük. Utóbbiról is bőven megemlékeznek a szegedi újságok.

„Ő a Vízholdók bocskoros nemesi ágából származik, híres röszkei család ez, de Mátyás már rövidített a nevéen s Vízholdó helyett csupán Víznek rója alá a nevét, illetőleg tesz mellé sajátkezű keresztyonyását (sic!) ...”

„... Víz Mátyás röszkei dudás és feles kertész. A régi röszkei Víz húzó nevű családból származik, ősei már Herberstein néhai szegedi német várparancsnoknak szentmihályteleki sörházában a német sörfőző legényeknek kurucz nótákat dudáltak.

Családjában leszármazás szerint egy örökli a dudás mesterséget. Művészi sikerei közé számítja azt a föllépését különösen, mikor a felsőtanyai központban néhai Munkácsi Mihály jeles festő előtt eljátszotta dudáján...” egyik kedvenc nótáját.⁴

Kishomokon (v. Bács-Bodrog vm., Mali Pesak, Jugoszlávia) az 1940-es évek végén még élt és nyilván működött „**Somogyi** Gyura bácsi”, bördudás.⁵

Széksóstón (*Nagyszéksóson*) az I. világháború éveiiig lakodalmi hangszer volt a duda. Az ottani dudás, **Farkas** Sándor, az 1910-es évek közepén már idős ember, földműves, napszamos. Akkor már „*nem nagyon járt el, csak ilyen magánkedvtelésből. Magába' muzsikált.*”⁶

Mórahalmon **Furus** György vagy más néven **Ábrahám** Furus Gyula tanyai lakos, földműves, „nyomorult lábú”, dudálását emlegették. Rajta kívül még **Savanya** Istvánt,

² Szakál A. 1993. 161.; Paksa K. 1980. 588.; Rác S. 1985. 22.

³ Deszki gyűjtésem, 1982. július. Mindkét idézet onnan. (Az itt megadott és ezután következő kéziratok gyűjtéseinket a bibliográfiában nem tüntetjük föl.) Vö.: Szigeti Gy. 1984. 718.; Felföldi L. 1984. 885., 887., 889.; Szakál A. 1993. 161. Náluk *Patyik* dudás *b* kezdőhanggal és József keresztnéven.

⁴ Paksa K. 1980. 588.; Szakál A. 1993. 160. Idézetek: Szegedi Híradó 1900. 221. sz. 9., Szegedi Napló 1900. 239. sz. 12.

⁵ Szakál A. 1993. 160.

⁶ Széksóstói gyűjtésem, 1982. július. Vö.: Szakál A. 1993. 160., 162.

aki – egy távoli rokona szerint – 1850 körül született, s 1920-22 táján még lakodalomban muzsikált. Akkor mórähalmi, alsóközponti tanyán élt földművelésből.

Más emlékezés szerint Mórähalom Zákányszék felé eső határ részében egy elfeledett nevű dudás citerakísérettel szerepelt disznótorokban.

Kismarci Lukács Illés mórähalmi dudás egyik szomszéd településen való játékát így idézte föl a szemtanú: „*Domaszéken, mikor ott laktunk, még táncoltam is rajta. Kismarci Illés volt a dudás. 1916-17-ben lehetett, házi bálban. ... Kismarci Illés parasztember volt, de nagyon sokszor eljárt dudálni. A hóna alatt volt, oszt nyomkodta. Nem a szájával fújta. Itt meg (mutatja a kezével), irányította a hangot... Ez volt a legócskább már akkor is, de zenész hiányába' csak elhívták ezt az Illés bácsit.*”⁷

Ásotthalmon kukoricafosztásra rendszerint dudást fogadott a jómódú gazda. „*Sok tanyaszomszédot, különösen a fiatalokat a dudászó csalogatta a fosztóba ... a dolog végeztével gyakran hajnalig táncoltak.*”

1. kép. Pintér József, egykori domaszéki bőrdudás Sárosi Bálint 1967-ben készült felvételén.
Zenetudományi Intézet, Budapest, 6987. sz.

⁷ Mórähalomra vonatkozó deszki és zákányszéki gyűjtéseim, 1982. július. Vö.: Paksa K. 1980. 588.; Szakál A. 1993. 160.

Az első világháború előtti években a hatóságnak be nem jelentett házi mulatságokban, a *dugott bálakban* „öt krajcár volt a mézspénn meg a zenéspénn. Húszan, harmincan is összejöttünk. Csak azokat a lányokat hívtuk meg, akiket mi akartunk. Bördudás volt a hangászuk...” **Papp Imre** vagy **Német András**.

Feltehető, hogy a vasárnap délután, az erdőszéli gyepen táncolóknak is az említettek voltak a „hangászaik” a tízes években.⁸

Domaszék kapcsán 6-7 dudás nevét szokás emlegetni. Némelyikük még az 1940-es, '50-es években is használta hangszerét, közöttük az aránylag jól dokumentált **Pintér József** (sz. 1896.), mindenhez értő barkácsoló ember, híres dudakészítő, akinek fényképe is megmaradt (1. kép). A fentiekén túl, eddig ismeretlen domaszéki dudás volt **Király István**. Gazdagparaszti család sarja, úgy hírlík, számos helyre vitték muzsikálni.⁹

Kiskundorozsmán **Böröcsök** Istvánra emlékeztek, meg arra, hogy „a mestersége pipajavitó volt, abba' az időbe' minden háznál volt pipa.” **Böröcsök** dudás az I. világháború körül még bizonyosan muzsikált házibálban, disznóvágáskor, eljegyzésen, lakodalomban is.

Az ő vagy más kezében – mondják, hogy többen is voltak Dorozsmán dudások – a börduda vásári *duttyánban* (ma büfésátnak mondanánk talán) is látható, hallható volt egykoron.¹⁰

A szegedi dudásokról tömérdek apróságot följegyeztek már. A kevesebb figyelemre méltatottak egyikét „**Bagoly** Bálintnak hívták, de *Furu* volt a csúfneve. Olyan öreg volt már, hogy mindennap egy régi nótát felejtett el ... Az úriházaktól éldegélt ... Valahol a temetőszél felé lakott Bálint. Csupán és egyedül azért haragudott szörnyen, midőn a kocsmákban huncutságból ráfogták a dudájára, hogy az macska bőréből készült...”¹¹

Az első világháború előtt számos dudás volt Szeged-Alsóvároson, főként napszamosok, *kapások*, *kubikosok*, akik lakodalmakban, bálakban, névnapokon játszottak a parasztnak. Szombat esténként rendszerint egy-egy dudás zenéje szólt egyik-másik vendéglőben.

A legismertebb szegedi dudások egyike, ha ugyan nem a legismertebb **Csonka Bukusza Tanács** Ignác vízimolnár, öregkorában vendéglői muzsikus volt, akit most éppen csak megemlítünk, de akiről még jócskán lesz szó a későbbiekben.¹²

Tápén a századfordulón még két dudás is élt. Az egyiket **Dávid Nacsa** Péternek (vagy Jánosnak), a másikat **Török** Jánosnak hívták. „*Török János* nevűnek ... volt egy olyan *fújtatós*, az *nyekegtette* ott ... a *kocsmákba'*, meg ilyen *kósza bálakba'*. Vítették a *bort* meg a *sört*, vagy *szárazon*, *sóba-vízbe*. Az *egyiken* úgy emlékszek *emberalak* feje volt. A *másikon* nem tudtam *kinézni*, milyen ... *Tápéiak* voltak. Nem lehetett itt *találni* *vidékit* még *orvosságér' se*. *Lakodalomba'*, meg *disznótorba'*, *disznóbálba'*, ott használták *legjobban*.”

⁸ Juhász A. – Szécsy Gy. 1970. 64., 65.; Szakál A. 1993. 160.

⁹ Lásd: Paksa K. 1980. 588., 589.; Szakál A. 1993. 160.; Sárosi B. 1973. 57. kép; Domaszékre vonatkozó deszki gyűjtésem, 1982. július.

¹⁰ Kiskundorozsmai és ugyanoda vonatkozó zákányszéki gyűjtéseim, 1982. július. Vö.: Manga J. 1965. 64. Nála *Böröcsök* Imre a dudás.

¹¹ Móricz P. 1913. 156-157.

¹² A szegediekhez: Manga J. 1965. 65.; Bukuszához a teljes irodalmat nem soroljuk föl. Vö: Sz. Szigethy V. é.n. 252.; Móricz P. 1913. 157-160.; Manga J. 1965. 64. stb.

Dávid Nacsa Péter azonos nevű fia tekerőlanton játszott, úgyhogy apa és fia együtt is muzsikált dudán és tekerőn. Arról is van feljegyzés, hogy a dudást és tekerőst a szegedi tanyákról vagy Szentés környékéről hozták.

Az 1910-es években a fiatalok már lemondtak a dudásról, de azért még 1924-ben is kocsmai zenészként szerepelt („Elhívták, hogy fogyjon a bor.”) s 1932 körül húshagyókor egy házibálban is dudás muzsikált. Utoljára – állítólag – egy szegedi dudás fújta, búcsún.¹³

Algyőn a múlt század '90-es éveiben a Tiszántúlról jött vándor dudások tűntek föl. Egy-egy sarkon megálltak, dudáltak, 2-3 krajcárt kaptak, s ha jónak látták, továbbálltak.

A helyi dudást Török Mihálynak hívták. „Utóda nincs. Már akkor is idős ember volt, mikor én ismertem. Egy szőke ember volt. Földműves, napszámosságból élt.” Algyőn is, a szomszédos Sándorfalván is lakodalomban, névnapon muzsikált, meg újévet köszönteni járt.

Az 1920-as években még fújtatgatta kutyafejes bőrdudáját, s megérte a '30-as évek elejét is.¹⁴

Forráskúti vélemény szerint „az 1900-as évek elején távoli vidékekről jöttek tekerőlanttal és bőrdudával zenét szolgáltatni, ami nagy újság volt.”¹⁵

Bordányban „'30 tájba' még dudált egy ember búcsúkor. ... Küldtek ki a templombul, oszt a piacon mán mindenki ropta. Nem is hallatszott.” (Ti. mit játszott a dudás.)¹⁶

Üllésen Pesti Mihály muzsikálásának emléke maradt fenn. Lány- és férifejes dudáját 1944-ig működtette.¹⁷

Pusztamérges falujának és tanyavilágának (...) Pista bácsi nevű bőrdudása a felelőségével járt a tanyák között. A szomszédos, bár nem közeli Kisszállásra is átgyalogoltak. „Még tán úgy suszterolt is, de evvel kéregettek.” Adatközlőnk szerint ott laktak Mérgesben, hozzávetőleg 1924-ig.¹⁸

Egy öttömösi dudás 1904-5 körüli, a zákányszéki tanyavilágban való szereplését így idézte föl egyik rokona: „Az apám testvérének volt dudája. Az öccse volt neki, **Farkas Ferenc**. Földműves volt, kinn lakott Öttömösön. Elment azzal a dudával még lakodalomba is, osztán fújta, míg meg nem szakadt. Még az én nővérem is, mikor férjhez ment, ajánlkozott, hogy ne fogadjon zenészt, majd ő elvégzi azt. Nem hoz ajándékot, mert majd dudál. Berúgott, oszt a nógatásra így válaszolt, hogy »Ha akarok dudálok, ha akarok, nem.«”¹⁹

Csóti Gyapjas Antal a rúzsai tanyavilágban született 1900-ban, 11 gyermekes, kicsiny földű családban. Ott is élt Rúzsán szegényparasztként, később tsz-tagként, fűró-faragó, barkácsoló emberként, dudásként és tamburásként, tanyai muzsikusként.

¹³ Tápéi gyűjtésem 1982 júliusában. Minden idézet abból. Vö.: Lele J. 1982. 4.; Bálint S. 1968. 81. és Juhász A. (szerk.) 1971. 592., 603., 673.

¹⁴ Algyői gyűjtésem, 1982. július; 1901-es és 1903-as születésű adatközlők.

¹⁵ Kérdőlapos gyűjtés a tekerő elterjedtségéhez 1979-ben. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézetének Adattára (DENIA) 2523/4.

¹⁶ Bordányra vonatkozó kiskundorozsmai gyűjtésem 1982. július.

¹⁷ Szakál A. 1993. 160., 162.

¹⁸ Pusztamérgesre vonatkozó szegedi gyűjtésem, 1982. július.

¹⁹ Zákányszéki gyűjtésem, 1982. július.

Családjában „anyai ágon való öregapja”, **Klinkó István** dudás, *tamburás* ember volt, aki másoknak fizetségért, meg otthon jókedvéből is szívesen muzsikált.

Csóti Gyapjas Antal kicsi gyerekkorában, jószágörzés közben készítette első játékhangszereit, kukoricaszár hegedűt, nádfurulyát. Kóroszárból meg céklafejből barkácsolt játékszerével már „öregapja” bőrdudálását utánozta.

Később két citerát (az ő szavai szerint *tamburát*) készített. Egyet 14 éves korában, egy másikat 1935-ben. Első és egyetlen dudáját **Csipak András** kóborló dudás hangszerének megfigyelése után, **Katona Mátyás** környékbeli bőrdudás segítségével alkotta 1926-ban.

Mindkét hangszerét használta multságokban. „*Amikor ráunt a tamburára ... elővette a dudáját, majd megint visszacserélte.*”

Az 1920-as években 10-20 pengőt keresett egy-egy alkalommal, az 1950-es években 2-300 forintot. 1957-ben dudált utoljára lakodalomban.²⁰

2. kép. Csóti Gyapjas Antal rúzsai dudás 1968-ban. Juhász Antal felvétele.
A Móra Ferenc Múzeum gyűjteménye, F 15424.

²⁰ Rakonczi J. 1969. 2., 4-7., 9-13., 14., 17., idézet a 28. oldalról. Vö.: Paksa K. 1969. 135., Paksa K. 1980. 589.

Csóti Gyapjas Antal, az „alacsony, kissé sovány, bogárszemű ember” a ‘60-70-es években már csak önmagát vidította, otthon. „Az öregkori életem javait neki köszönhetem. Este előszedem, éjjelig, két óráig dudálok.” (2. kép)

1975-ben halt meg Rúzsán.²¹

A szegedi tanyavilág legszegényebb rétegeiből került dorozsmai földre, onnan Kiskunhalasra Varga Vince, s számolt be dudás emlékeiről, mutatta be játékát Vargyas Lajosnak, 1939-ben.²²

Századunk első évtizedeiben Tompán és Kelebián is dudával zajlott a lakodalmak némelyike. Talán helyiek, talán a szegedi tanyavilág dudásai fújták benne a talpalávát.²³

Bácsalmáson egy idős lakos még az 1960-as években is működtette fújtatós dudáját.²⁴

Mohácson a század elején annyi dudás volt, hogy „Dunát lehetett volna rekeszteni velük”, s vásárok idején is szinte minden sátorra jutott belőlük.

A busójáráson és a lakodalmakon kívül az aprószenteki korbácsolás december 28-i és a férfiak Vince napi pincézésének szokásában is tevékeny szerepük volt.

Tudjuk, hogy a mohácsi délszláv/sokác dudások a Baranya és Tolna megyei falvakba is jártak muzsikálni, s sejthető, hogy Bács-Kiskun megyei településekre is. Az utolsó mohácsi dudások egyike, Ivo Jančič 1950-ben dudált utoljára lakodalomban.²⁵

Némelyiküknek – névvel vagy anélkül – a fényképe is megmaradt.²⁶

*Kecske*dudásokat Jánoshalmáról is fogadtak Bogyiszlóra, ahol különben szintén emlegetnek két helyi bördudást.²⁷

A magyar néprajzi irodalomban ritkaságnak számít egy-egy duda-tekerő páros vagy női hangszerjátékos.²⁸ Nagy területen kóborló dudások léte is inkább feltételezés, mint bizonyított tény; s hogy egy vándorló hangszerkettős évtizedekig működjön – ráadásul egyik tagja nő – az pedig páratlan. Alföldi viszonylatban bizonyosan az, de alighanem országosan is.

Most egy ilyen következik.

Az első világháborút közvetlenül megelőző években Móricgáton, a Péter-Pál napi paraszti mulatságban egy kóbor bördudás nevelt leánya tekerőlant-kíséretével muzsikált. Azokban az években Móricgáton laktak, földkunyhóban, zenélésükből éltek. Megfogadták őket előre (mint azon a Péter-Pál napon délután kettőtől éjjelig) vagy tanyáról-

²¹ Vö.: Rakonczai J. 1969. 3.; Sz. Lukács I. 1969. 9.; Szakál A. 1993. 167.

²² Vargyas L. 1954. 10-11.

²³ Tompára és Kelebiára vonatkozó rúzsai gyűjtésem, 1982. július.

²⁴ Bácsalmásra vonatkozó szentkirályi gyűjtésem, 1993. július. Valószínű, hogy az illető német nemzetiségű.

²⁵ G. Szabó Z. 1991. 461-465.; ugyanő a 459. oldal első jegyzetében közli még *Bárász* György és *Kovács* Mariann (sic!) nevét. Kéziratom lektora szerint az iménti nevek helyesen: *Bárász* János és *Kovács* Marián (mint férfinév). Tari Lujza népzenekutató lektori segítségét itt köszönöm.

²⁶ A Néprajzi Múzeum (a továbbiakban NM) F 88.995-6. sz. fotója: Sokác dudás a Mohácsi-szigetből, Dincsér O. felv. 1941. IX.; Füzes E. 1959. 15. kép, *Jancsics* János mohácsi dudás. A NM F 183.691-693. sz. fotói: Duda, Mohács, Manga J. felv., 1961.; vö.: Manga J. 1965. 41. kép., Manga J. 1968. 5. kép.

²⁷ Manga J. 1965. 66.

²⁸ Vö.: Kádár L. 1959. 208.; Sárosi B. 1973. 44. kép; Hankóczi Gy. 1981. 94.; a női tekerőshöz: Lajtha L. – Dincsér O. 1939. 106.

tanyára jártak. Valószínű, hogy még az 1920-as évek elején is azon a vidéken bolyongtak; Bugacon is megfordultak, az bizonyos.²⁹

1926 táján Rúzsa környékén kóborolt **Csipak** András bőrdudás, akinek zenélését rendszerint felesége kísérte tekerőn. Azt is olvasni róluk, hogy még vagy tíz év múltán is azon a tájon rótták a tanyai utakat.³⁰

Az 1930-as évekből emlegetik Csipak Andrásékat Csólyospálos, Kiskunmajsja térségében. *„Csipak dudás a nevelt lányát vette feleségül, ezzel járt. Muzsikált vele. A (nőnek) nyakába volt akasztva, úgy szólt mint az emberé, csak ezt hajtani kellett, azt meg fűjtatni.”* Megoszlottak a vélemények arról, hogy hívásra mentek-e egy-egy helyre vagy kéregetésszerűen – „köszönteni”.

3. kép. Csipak András és neje, sz. Szabó Rozália duda – tekerő kettőse Csólyospáloson, az 1950-es évek elején. Gaál Károly felvétele, a Kiskun Múzeum fotógyűjteményéből.

A *csólyosiak* több tanyanevet megjelöltek, ahol a páros lakott egy ideig, mások a nincstelenségüket hangsúlyozták. *„Olyan szegények voltak, hogy gallyat szedtek az út mellett. Se földje, se tanyája.”*³¹

Csipakékat Kiskunmajsán – szórványosan – Kucsora néven is emlegették. *„Kucsora István dudás, egyébként is zenész volt, egy nővel járt, az meg tekerőzött hozzá.*

²⁹ Móricgáti gyűjtésem 1980 júliusában. Hankóczi Gy. 1981. 94.

³⁰ Vö.: Rakonczi J. 1969. 14.; Sz. Lukács I. 1969. 9.

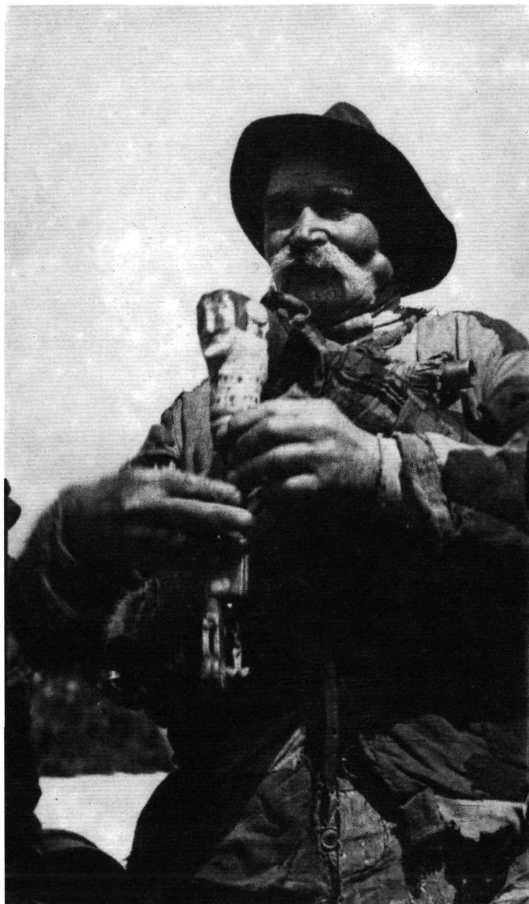
³¹ Csólyospálosi gyűjtéseim, 1979. július.

*1938-ban láttam utoljára. Elmentem vendégségbe, oszt ők odajöttek, hogy muzsikálnak, de csak kéregettek...*³²

Hol, merre vándorolhattak még?

Kisteleken az maradt fenn róluk: „Kéregető koldusok voltak. Az embernek volt egy bőrdudája, az asszonynak tekerője, oszt avval kéregettek. Családjuk nem volt, nem olyan normálisak voltak. Úgy laktak valakinek a tanyájában Kisteleken. Neve mintha Csipak Mátyás lett volna.”³³

4. kép. Csipak András dudás. Csólyospálos, az 1950-es évek eleje.
Fotó: Gaál Károly, a Kiskun Múzeum fotógyűjteményéből

Csipak András valószínűleg az 1950-es évek végén halt meg Csólyospáloson, földkunyhójában. Rúzsára az a hír verődött róla, hogy „nem hallott, nem is látott már utóbb, a dudáját is eltűzelte. Elhagyatottan halt meg.”³⁴

³² Kiskunmajsai gyűjtésem, 1982. július.

³³ Kistelekre vonatkozó kiskunfélegyházi gyűjtésem, 1985. február.

³⁴ Csólyospálosi gyűjtésem, 1979. július, idézet: Rakonczai J. 1969. 14-15. oldaláról.

A tulajdonságok annyira egybevágnak, hogy a név híján is bizonyosra vehetjük, a bugaci táj möricgáti duda – tekerő kettőse is ők voltak: Csipak András és nevelt leánya, későbbi felesége Szabó Rozália.³⁵ (3-5. kép)

5. kép. Csipakék kettőse feltehetőleg falusiak és néprajzi gyűjtők között, az 1990-es évek eleje.
Fotó: Gaál Károly, a Kiskun Múzeum fotógyűjteményéből

Csolyospálosnak volt egy másik, kevésbé ismert bőrdudása is, **Szöke István**. Ő egyedül muzsikált, valószínűleg már az első világháború éveitől visszahúzódott, s befejezte nyilvános ténykedését.³⁶

Az 1910-es évek elején Balástyán is volt egy helyi dudás, aki már kéregetésképpen használta fújtatós hangszerét. Tanyai utakat járta, „ország-világ volt neki, hányódó-vetődő ember volt.”³⁷

Kiskunmajsán – úgy emlékeztek – a ‘30-as években is felbukkantak bőrdudások mind a faluban, mind határában. A faluban mint disznótéri köszöntők és mint a helyi vásárok sátoros italmérőinek zenészei. Vásári, piaci szereplésük alkalmi, kéregetésszerű is lehetett: „leült egy helyre, kalapba adogattak neki.” A határbeliek a pásztori rendzenei igényeit szolgálták vagy kóborló dudások voltak.

Kiskunmajsai lakosok Kisteleken, Szankon is látták a bőrdudásokat vásári szereplőkként és tanyai vándorokként egyaránt.³⁸

Szankon **Ringyom** és talán **Csicsó** nevű dudások híre maradt fenn.³⁹

³⁵ Csipakék fényképei a kiskunfőlegyházi Kiskun Múzeumban találhatóak. Leltári számaikat nyilvántartási bizonytalanság miatt nem közöljük. Szakál Aurél és Fazekas István halasi és főlegyházi barátaim/kollégáim szíves közlései után.

³⁶ Csolyospálosi gyűjtéseim, 1979. július.

³⁷ Balástyai gyűjtésem, 1979. július.

³⁸ Kiskunmajsai gyűjtésem, 1979. július.

Sövényházán Róca Matyit emlegették, akinek játékát felesége énekszóval kísérte.⁴⁰

1910 táján Baks községben is megvolt még a duda. Kéregetni jártak vele.⁴¹

1912-ben Kiskunhalas vásárában két duda hangja mellett folyt a mulatás, ugyanabban a sátorban. Mint az emlékező hozzáfűzte: „*Két dudás nagyon jól elfér, a többi handabanda.*”

Akkoriban minden jel szerint gyakori zeneszerszáma volt a Halas környéki juhászakodalmaknak, a szintén juhász *dömötörözőknek* s a kondások táncának is.⁴²

Szakmáron „Imár bácsi” és „Sebők bácsi” dudált az 1920-as évek elején. Lányfejes hangszert használtak.⁴³

Jászszenlászlón két helyi dudás lakott és muzsikált körülbelül az 1930-as, talán a '40-es évekig. Az egyik **Trungel-Nagy Ferenc** „rendőrbiztos”, a másik **Peregi Imre** napszámos volt. Az 1900-as évek elején származtak oda, magányos, család nélküli emberek voltak.

Trungel-Nagy Ferenc „*rendőrbiztos volt, fizetése volt. Bíró, jegyző, tanyai baktrok az őalatta valók. Lovascsendőrök, mikor honnat, Félegyházáról, Majsáról.*” Néhány hold földdel bírt.

Peregi Imre földnélküli, napszámos paraszt volt.

Mindketten *padkaporos* bálakban, szegényebb családok lakodalmaiban, disznótorban, névnapon fújtatgatták hangszereiket a környező tanyavilágban.

Trungel-Nagy Ferenc halt meg előbb, az 1920-as évek végén, nyolcvanon felül.⁴⁴

Petőfiszállás napszámos, zsellér muzsikusai a **Rádi** család tagjai voltak: Rádi Imre bőrdudas és azonos nevű fia, tekerős. Párban jártak. Rádi dudás hangszere után kaphatta a *Furulyás* becenevet, amit fia is örökölt. Időnként klarinétos is csatlakozott hozzájuk. 1920 körül még lakodalomban, disznótorban muzsikáltak, s a '30-as évekből is emlegetik őket.

A szomszédos Pálmonostora külterületén is megfordulhattak, karácsonyt, újévet, húsvétot, névnapot köszöntő dudásra ott is emlékeztek.⁴⁵

Ismeretlen nevű félegyházi dudás fotóját közölték már korábbi feldolgozások.⁴⁶

Egyes emlékezők úgy mondják, 1925 táján Kiskunfélegyházán, a „*kecskeméti útba*”, a *téglagyáron kívül*” lakott egy tanyáról-tanyára járó bőrdudas; a *Linkhegyen* egy Tóth nevű társa, aki lakodalomban is muzsikált; azonkívül a századfordulón a *külső-galambsi* határrészben egy újabb ismeretlen nevű; a *galambosi szőlők* körül pedig bizonyos **Pálinkó**.⁴⁷

³⁹ Vö.: Nagy Czirok L. 1959. 277. A nem egészen világos részlet így szól: „.... valami bőrdudas is előkértül a tájékról; mint a szanki Ringyom vagy a Csicsó, – bandástul.”

⁴⁰ Paksa K. 1969. 132.; Paksa K. 1980. 588.

⁴¹ Baksra vonatkozó hódmezővásárhelyi gyűjtésem, 1982. március.

⁴² Halasra vonatkozó kiskunmajsai gyűjtésem, 1979. július, idézet abból. Nagy Czirok L. 1959. 266-269., 276-278., – időbeli elhelyezésük bizonytalan.

⁴³ Szakál A. 1993. 161.

⁴⁴ Jászszenlászlói gyűjtésem, 1985. február.

⁴⁵ Petőfiszállási gyűjtésem. 1980. július és pálmonostori gyűjtésem 1985. február; Hankóczy Gy. 1981. 94.

⁴⁶ Sárosi B. 1986. 30. kép; Szakál A. 1993. 4. kép.

⁴⁷ Kiskunfélegyházi gyűjtéseim, 1980. július, 1985. február; Félegyházára vonatkozó városföldi és petőfiszállási gyűjtéseim, 1980. július.

„Kiskunfélegyházáról Kiskőrösre, az ottani lakodalomba még az 1900-as évek elején is járt egy dudás ... Kiskőrösön ebben az időben még a parasztság lakodalmaiban és disznótoraiban is meg-megszólt a duda”, bár a jobbmódú mesteremberek meg a parasztság más csoportjai már inkább cigánybandával vagy tamburazenekarral muzsikáltattak.⁴⁸

Bugacmonostoron „egyedül a **Víglesi** család tudta kezelni a dudát és a hegedűt.”⁴⁹

Csongrádon az 1920-as években kétségkívül használták a bőrdudát. A dömötöröző pásztorok talán már nem, de a tanyaiak kukoricafosztáson, szüreten, disznótórban, padkaporos bálban egyaránt.

Dudások neveiként a következőkre bukkantunk: **Horti Gyura**, **Kollát János** és **Samu András**.⁵⁰

1927 körül egy ismeretlen nevű dudás szüreten játszott: szájával fújta hangszerét és cintányérozott.

Csongrádi emlékező szavai azok is, hogy „aratásra elvitték a tekerőt meg a bőrdudát, vasárnap azzal töltötték az idejüket.”⁵¹

Bokrosról **Maszlaj József** meg **Pozsár Mihály** neveit említhetnénk.

Maszlaj József a bokrosi tanyavilág muzsikusa lehetett – úgy sejtjük – az 1920-as, '30-as években. „Hatvan éves volt akkor, ha nem több.”

Pozsár Mihály az 1910-es évek végéig bizonyosan dudált, későbbi korszakáról nem tudni, bár úgy hírlik, az '50-es évek végén is élt még. Nemcsak Bokrosra zenélt, hanem a szomszédos Tiszaújfalun is sűrűn megfordult s gyakori szereplései miatt, ott talán még jobban is ismerték. Szentlőrinc, Koháriba és nyilván más helyekre is vitték. Pozsárt különös viselkedése miatt is számon tartották, mint ahogy arról a későbbi fejezetek egyikében szólunk.⁵²

Az első világháború előtti években, Tiszaújfalun és határbeli csárdájában a Dömötör napi számadóavatásoknak és a pásztorok Katalin-báljának hangulatát is dudások, *tekerősök* (klarinetosok, cimbalmosok) muzsikája hevítette.

A község bőrdudasaként bizonyos **Bárgyi** nevű személyre akadunk, aki valamikor talán *tekerőssel* is együtt muzsikált.⁵³

Lakitelek *Világoshegy* határ részén lakott állítólag egy elfeledett nevű bőrdudas. Ő vagy – ugyancsak ismeretlen nevű – Szentlőrinc falubeli társa, 1911-ben **Deák** Mátyás lakiteleki *tekerőssel* muzsikált lakodalomban, Lakitelek árpádszállási külterületén.⁵⁴

Tizsakécskén napjainkra majdnem teljesen elhomályosult a hangszer emléke. Az általunk kérdezett idők személyesen nem találkoztak dudással. „*Csak apámtul hallottam: egy bőrduda többet ért, mint ... öt szál hegedű.*”⁵⁵

⁴⁸ Manga J. 1965. 63.; Manga J. 1968. 149.

⁴⁹ Szappanos J. 1975. 93.

⁵⁰ Sövényházi A. 1895-96. 14.; Csongrádi gyűjtésem, 1977. november; Csongrádra vonatkozó tiszaújfalui gyűjtésem, 1980. július; Vö.: Szakál A. 1993. 161.

⁵¹ A cintányérozó bőrdudas jelenségéhez lásd: Viski K. 1919. 88-89.; idézet: csongrádi gyűjtésem, 1977. november.

⁵² Bokrosra vonatkozó gyűjtések Tiszaújfalun, 1980. július, szeptember, Kiskunfélegyházán 1982. január; tiszaújfalui gyűjtések 1975. augusztus, 1977. július.

⁵³ Tiszaújfalui gyűjtés, 1975. július. Lehet, hogy Kádár L. 1959. 208. old. duda-tekerő kettősében *Bárgyi* a „csemeszájú bőrdudas”?

⁵⁴ Lakiteleki gyűjtésem, 1980. július.

⁵⁵ Tizsakécskei gyűjtésem, 1993. július. Az idézet 1913-as születésű adatközlőtől.

A Kecskeméttől délre eső tanyavilágban 1925-26 táján *Matkópusztán/Fülöpkében* a fiatalság hívott dudást – „vidéki embör vót” – az összejövételéhez. Ugyanaz a személy egy más alkalommal is megjelent ott, neve nem maradt fenn.

1929-30 táján Jakabszállás határában Péter-Pál napon szerepelt egy „börmuzsikás”.

A mai Ballószög környékén, a „*Kismatkói útba*” is láttak egy bördudást 1930 körül, lakodalomban. Azon kívül a „*Budai útba*”, ami már az északi tanyavilág Kecskeméthez képest, egy fiatalember kezében. Az időpont ismeretlen.⁵⁶

A Néprajzi Múzeum is őriz egy kecskeméti dudát.⁵⁷

Most a Tisza túlsópartjáról sorjázunk dudásokat.

Földeákon **Dombi Lajos** „suszterforma ember”, mezőgazdasági bérmunkás volt a dudás. Kisebb lakodalomban is muzsikált, vasárnaponként, meg ha jókedve volt, az utcán is. Egyik falubelije szerint 1876 körül született és 1930-40 között halt meg. A duda földeáki elnevezése a *nuna*, illetve suszterkedő foglalkozása után **Nunás Dombi Lajos**, **Suszter Dombi Lajos** néven is ismerték.⁵⁸

Mezőhegyesen az 1920-as évek elején mezőkövesdi summások József keresztnevű dudása muzsikálgatott szombat esténként, vasárnap délutánonként a többieknek.⁵⁹

„Tótkomlóra még a századforduló táján is Szarvasról járt egy dudás.” Ma már épphogy dereng a hangszer emléke.⁶⁰

Hódmezővásárhelyen 1900 körül, az akkori Jókai utca végén lakott egy földműves dudás, akinek közreműködésével névnapokon mulattak, házaknál.

1940-ben a *Pusztai rét* nevű határrészben „*cuháréban*” szólt a duda.⁶¹

Mindszenten a múlt század végén, századunk elején **Vak Kálmán** bördudás lehetett a legismertebb falusi zenész, aki olykor **Borka János** klarinétossal és **Tóth Urbán** tekerőssel is összeállt. A szegényparaszti rétegek képviselői voltak, utóbbi kettő kubikos. A dudás családi neve feledésbe merült, a *Vak* ragadványnevet testi tulajdonsága után kapta.⁶²

Mindszent és Mártély között, az *elegei* határrészben lakott **Borsi Lajos**. 1852-ben született mindszeri kubikos családban. *Elegei* tanyáját hat hold földdel, házasságakor szerezte. A dudálást nagybátyjától, **Borsi Gergely** mindszeri napszámostól tanulta.

A dudálásból élt – „*ez az összes mindszeri tanyák között járt. Mer' gyomorhajos volt, oszt nem bírt dógozni, meg munkát vállalni.*” Más emlékezés szerint **Borsi Lajos** a mindszeri Szegfű, meg a mártélyi Hegedűs csárdában is sokat muzsikált.

Bár **Borsi** dudás általánosan elismert személy volt Mindszenten és környékén, öregkorára megkopott a népszerűsége: „*egy helyen döglött tyúkot kapott, hogy ne menjen hozzájuk.*” 1934-ben halt meg.⁶³

⁵⁶ Matkópusztai és ballószögi, valamint Jakabszállásra vonatkozó törökfői gyűjtéseim, 1980. július; vö.: Szakál A. 1993. 161.

⁵⁷ NM ltsz. 130.621. – minden közelebbi információ nélkül.

⁵⁸ Földeáki gyűjtésem, 1982. március; vö.: Rácz S. 1984. 34. és 1982. 53.; Szakál A. 1993. 162.

⁵⁹ Hankóczy Gy. 1988. 705., 708.

⁶⁰ Manga J. 1965. 62.; Manga J. 1968. 148.; tótkomlósi gyűjtésem, 1990. július.

⁶¹ Hódmezővásárhelyi gyűjtésem, 1982. március; vásárhelyre vonatkozó gádorosi gyűjtésem, 1990. július.

⁶² Mindszeri gyűjtésem, 1982. április.

⁶³ Felletár B. 1988. 8.; első idézet: mindszeri gyűjtésem, 1982. április; Péczely A. 1967. 2.; második idézet: Szűcs Judit mindszeri gyűjtése, 1987. november. Segítségéért itt mondok köszönetet. Vö.: Szakál A. 1993. 159. Dudafeje NM-ban: 60.121.20.

Mindszentről még **Szöke** János dudás ismert, az alább következő **Szöke** Lajos rokona.⁶⁴

Szöke Lajos szegvári dudás volt. 1895-ben született, apja Szöke Gyula, ragadványneve *Pisze*.

Mai rokonsága semmit sem tud Szöke Lajos gyermekkoráról, sem arról, miként kezdődött dudálása.

1917-18 körül nősült, felesége Varga Rozália lett. Akkoriban már bizonyosan dudált, mint arról megbízható emlékezés szól. „*Szöke dudás 75 krajcárér' kimuzsikált egy lakodalmat ... A királyság alatt...*”

A Tanácsköztársaság honvédő harcaiban vöröskatonaként küzdött, ezért később a szegedi Csillag-börtönben raboskodott.

Élete során napszámos, részesarató, vályogvető, birkanyíró és mindenféle alkalmi munka elvállalója volt, emellett dudálni járt. A szokásos alkalmak, azaz névnap, házibál, lakodalmak mellett „heti napszámra” is magával vitte hangszerét, „*minden este kiültünk a barakk elé, ott muzsikált. Weiss Manfréd uradalmán. Derekegyháza.*” Utalásokból elősejlik, hogy nemcsak bérmunkásként, hanem dudásként is bejárta az egész környéket.

Általában egyedül zenélt, olykor „**Vida** Gyurka” *tekerőssel*.

Az 1930-as évek végén egy ló levetette magáról és annyira megütötte a fejét, hogy „abba zavarodott meg.” 1940 tavaszán még dudált egy tanyai lakodalomban. Valamivel később felerősödött a betegsége s végleg befejezte zenészi pályafutását. 1944-ben halt meg.

Dudafeje a szegvári helytörténeti gyűjteményben van.⁶⁵

Halál Antal (1881-1938) szintén szegvári dudás volt. Cseléd, napszámos, uradalmi csikós. Egyik nővére Fábiansebestyénben, másik Felgyőn lakott, alkalmanként talán őket is mulattatta dudájával. Betegsége miatt, élete utolsó éveiben egyáltalán nem játszott már.⁶⁶

Derekegyházán nem tudták pontosan, volt-e helyi dudás vagy sem. „*Lehetett, mikor az én apám meg anyám járt a bálba. A tekerő meg bőrduda együtt jártak.*” „*Kigyöttek azok Szegvárrul is. Hozták a dudát, meg a klánétot.*”

Egy 1940-es újságcikk is azt írja, „Szegváron van még egy ember, az sokszor kijár az urakhoz muzsikálni Derekegyházára.”⁶⁷

Nagymágocson bizonyos **Juhász** János neve bukkant föl, azonkívül az *árpádalmi* részre vonatkozóan annyit tudunk, hogy 1920 körül egy cirkusz megjelenése idején egy bőrdudás is előkerült valahonnan.⁶⁸

Szentesről és térségéből számos dudást emlegettek névvel vagy anélkül a századfordulótól hozzátéve az 1940-es évekig. **Borza** dudás, **Turák** János, **Kis Szegi**, aki 1900 körül még számos házszenelésen vett részt, **Borbély** Imre, **Erdei** Imre, **Kiss** Sándor – amennyire tudjuk, mindnyájan a legszegényebb paraszti rétegekből valók.⁶⁹

⁶⁴ Mindszentre vonatkozó szegvári gyűjtésem, 1990. július. Vö.: Hankóczi Gy. 1992. 346. old. és 17. jegyzet; Szakál A. 1993. 159.

⁶⁵ Szegvárra vonatkozó nagymágocsi gyűjtésem, 1982. március; szegvári gyűjtésem, 1990. július – idézetek e kettőből. Vö.: Szakál A. 1993. 159.; left. száma 73.174.1.

⁶⁶ Szegvári gyűjtésem, 1991. június. Vö.: Szakál A. 1991. 3.

⁶⁷ Derekegyházi gyűjtésem, 1990. július; Derzsi Kovács J. 1940. 16.

⁶⁸ Nagymágocsi gyűjtéseim 1982 márciusából és 1990 júliusából.

⁶⁹ Vö.: Derzsi Kovács J. 1940. 16.; Manga J. 1965. 63.; Manga J. 1968. 149.; szentesi gyűjtéseim, 1982. március-április, 1991. június; Szakál A. 1991. 3.

A legalább hat dudás a nagyhatárú Szentes tiszántúli tanyavilágában is gyakorta barangolt.

A Magyartés felé eső *Piti-major* egyik házibáljába is Szentesről fogadtak bőrdudást 1927 körül, 8 pengőért. „*A fene, hogy ilyen sokér' jött ki.*” A Cserebökény-Veresegyháza külterületen is kapósak voltak, mint ahogy az annak szomszédságában lévő *Belső-Ecsér* határreszen is dudászó mellett zajlott egy lakodalom 1919-ben.

A várostól kissé délre, „*a Berekbe', Antalkor ... 1920 előtt*” ugyancsak szentesi dudás járhatott.⁷⁰

Könnyen lehetséges, hogy alkalmanként Fábiánsebestyénben is szentesi dudás szolgáltatta a zenét; ott vándorló muzsikus is felbukkant 1926-27 körül fújtatós dudájával. „*Egyik helyen szalonát kapott, másik helyen kenyeret. Kétszer, háromszor véleksek.*”⁷¹

Eperjes, *Mucsihát* ugyancsak lehetett a mezőváros dudásainak célpontja, ámbátor azon a részen, valószínűleg még az 1940-es években is élt egy dudás. „*Láttam én ott többször. Kicsit tütüztünk, oszt kigyött magátul. Egy-két forint kinézett neki, meg sör. Mucsiháti körben összejöttek, meg kinn a gyepen, meg házaknál is néha ... Felfújta szájjal, oszt billegette.*”⁷²

A Gádoros község melletti *Kiskirályságon* lakott, alighanem az 1930-as évekig **Kovács János**. Fiatalabb korában urasági cseléd, később temetőcsősz. Kis tanyája volt („az is a községé”) meg két hold földje.

Ismerősei úgy emlékeznek, hogy ritka alkalmanként, a szomszédok névnapján dudált. Öregkori betegsége után fia elvitte magával, s eltűnt a helyiek szeme elől. Fényképét többször publikálták, mint ismeretlen Orosháza környéki dudását. Hangszere az orosházi múzeumban található.⁷³

1933-ban, az ott dolgozó, máshonnan szegődtetett mezőgazdasági munkásoknak tartott esténként házibálat egy – számunkra ismeretlen – dudás Békés községben.⁷⁴

A gyulai vásároknak a kecskedudások is jellegzetes alakjai voltak az 1950-es évekig.⁷⁵

III. Az anyagfeltárást itt megszakítjuk, anélkül, hogy az Alföld északabbi tájainak dudásairól szólnánk.

Az eddigi, azaz a déli és középső területekre vonatkozó adatokból is számos következtetést vonhatunk le a dudások társadalmi helyzetére és megítélésére, fő- és mellékfoglalkozásaikra, vándorlásukra és működési körzetükre, vagy a hangszertanulás családi átörökítésére, hangszer-összeállításokra nézve, amelyek – egy részletesebb feldolgozás keretében majd – a teljes Alföldre is általánosíthatóak lesznek.

Legfőbb tanulságként pedig azt szűrhetjük le, – szemben az elterjedt, ellenkező tartalmú feltételezésekkel⁷⁶ – hogy az alföldi dudások számos helyen az 1930-as, '40-es

⁷⁰ Veresegyházi, magyartési gyűjtéseim 1982. március és 1991. június; Belső-Ecsérre vonatkozó csépai gyűjtésem 1978. július.

⁷¹ Fábiánsebestyéni gyűjtéseim, 1982. április, 1985. október.

⁷² Eperjes, Mucsihát térségére vonatkozó gyűjtésem Nagytőkén, 1991 júniusában.

⁷³ Gádorosi, kiskirálysági gyűjtéseim, 1990. július, 1991. június. A képekhez lásd: Manga J. 1965. 29., Manga J. 1975. 4.; Szakál A. 1993. 3. kép. Ez utóbbi már a dudás nevével.

⁷⁴ Békésre vonatkozó csorvási gyűjtés, 1990. július.

⁷⁵ Szakál A. 1993/b 180.

⁷⁶ Lásd: Sárosi B. 1996. 16., 20., 24., 32. Vö.: Bartók B. 1912. 110.; Vargyas L. 1954. 11.; Manga J. 1968. 151.

években is, szűkebb-tágabb környezetük tevékeny részesei voltak. E nézetet Paksa Katalin Szeged térségéről már korábban hangoztatta,⁷⁷ most már tudjuk, hogy megállapítása más vidékekre is érvényes. E tény pedig reményt ad az alföldi dudásokról rajzolható kép további árnyalásához.

IRODALOM

- BARTÓK Béla
1912 A magyar nép hangszerei II. A duda. *Ethnographia* XXIII. 110-114.
- BÁLINT Sándor
1968 A szegedi nép. Budapest
Bördudások hangversenye – A dalárda holnapi népünnepélyén –
1900 Szegedi Napló XXIII. évf. 239. sz. 12-13., szeptember 16.
- BURÁNY Béla
1977 Hallották-e hírét? Pásztordalok, rabénekek, balladák. Szabadka
- DERZSI-KOVÁCS Jenő
1940 A dudacsinálás fortélyai. Szentesi Napló XXII. évf. 294. sz. 16., december 25.
- FELFÖLDI László
1984 Hagyományos gyermekjátékok és táncok Deszken. In: Deszk története és néprajza. Szerk.: Hegyi András. Szeged – Deszk, 853-907.
- FELLETÁR Béla
1988 Az elegei Bukosza. Csongrád Megyei Hírlap. 45. évf. 157. sz. 8., július 12.
- FÜZES Endre
1959 A duda készítése Mohácson. A Janus Pannónius Múzeum Évkönyve 1958. Pécs, 179-186.
- G. SZABÓ Zoltán
1991 Dudások a magyarországi szerb és horvát népszokásokban. In: A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Szerk.: Halász Péter. Budapest, 459-466.
- HANKÓCZI Gyula
1981 Kiskunsági tekerőlantok. Forrás XIII. évf. 12. sz. 91-96.
1988 Aerofon népi hangszerek Borsod megyében. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXV-XXVI. Miskolc, 697-712.
1992 „Könnnyű a dudát felfűjni...” – Az alföldi duda folklorizmusához – In: Kultúra és tradíció I. Miskolc, 343-350.
- JUHÁSZ Antal szerk.
1971 Tápé története és néprajza. Tápé
- JUHÁSZ Antal – SZÉCSY György
1970 Átokházától Ásotthalomig. Ásotthalom
- KÁDÁR Lajos
1959 Kolomp szól a ködből. Budapest
- LAJTHA László – DINCSEK Oszkár
1939 A tekerő. Néprajzi Értesítő XXXI. évf. 103-111.
- LELE József
1982 Hagyományok Tápén. Hangszerek, hangszeresek. Délmagyarország 72. évf. 164. sz. 4., július 15.
- MANGA János
1965 Hungarian Bagpipers. *Acta Ethnographica* Tom. XIV. fasc. 1-2. pp. 1-98.
1968 Magyar duda – magyar dudások a XIX-XX. században. Népi Kultúra – Népi Társadalom I. Budapest, 127-187.
1975 Magyar népdalok, népi hangszerek. Budapest
- MÓRICZ Pál
1913 Régi magyar élet. Történetek és feljegyzések. Budapest

⁷⁷ Paksa K. 1969. 133.; Paksa K. 1980. 585.

- NAGY CZIROK László**
 1959 Pásztorélet a Kiskunságon. Budapest
 Népiünnepély Újszegeden – A szegedi dalárda ünnepe –
 1900 Szegedi híradó 42. évf. 221. sz. 9., szeptember 16.
- PAKSA Katalin**
 1969 A szegedi duda-hagyomány. Néprajzi Közlemények XIV., 3-4. sz., 125-140.
 1980 A szögedi nemzet zenéje. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1978/79. 2., Szeged, 575-905.
- PÉCZELY Attila**
 1967 A szegedi múzeum régi hangszerei (kézirat). A Móra Ferenc Múzeum Néprajzi Adattára 6 – 1967
- RAKONCZAI János**
 1969 Rúzsai dudás – rúzsai duda (kézirat). A Móra Ferenc Múzeum Néprajzi Adattára 260 – 71.
- RÁCZ Sándor**
 1982 Földeák ragadványnevei. Budapest (Magyar személynévi adattárak 49.)
 1984 Földeák és környéke tájszótára. Budapest
 1985 Ferencszállás és a volt báró Gerliczy-majorok lakosságának ragadványnevei. Bp. (Magyar személynévi adattárak 69.)
- SÁROSI Bálint**
 1973 Zenei anyanyelvünk. Budapest
 1986 Folk Music. Hungarian Musical Idiom. Budapest
 1996 A hangszeres magyar népzene. Budapest
- SÖVÉNYHÁZI Antal**
 1896 Adatok Csongrád monográfiájához. In: Csongrádi Állami Polgári Fiúiskola Évkönyve 1895/96. 3-17.
- SZAKÁL Aurél**
 1991 A szentesi bőrdudások. Szentesi Élet XXII. évf. 15. sz. 3., április 13.
 1993 Emberfejes dudafejek a Dél-Alföldön. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1991/92-1. kötet, Szeged, 153-173., 34 képpel
 1993/b Dudatípusok a Kárpát-medencében. Az Alföld és a szomszédos területek dudatípusai. A Makói Múzeum Füzetei 75. 179-199.
- SZAPPANOS Jolán**
 1975 A régi Bugac (kézirat) A Kiskun Múzeum Adattára, leltári szám nélkül
- SZIGETI György**
 1984 Adatok a deszki magyar és szerb népzenehez. In: Deszk története és néprajza. Szerk.: Hegyi András. Szeged – Deszk, 717-781.
- SZ. LUKÁCS Imre**
 1969 A bőrdudás. Délmagyarország 59. évf. 100. sz. 9., május 4.
- SZ. SZIGETHY Vilmos**
 É.n. A régi Szegedből az újra. h.n.
- SZÜCS Judit**
 1987 Mindszenti gyűjtés (kézirat)
- VARGYAS Lajos**
 1954 Régi népdalok Kiskunhalasról. Budapest
- VISKI Károly**
 1919 Arany népe. Nagyvárad

Twentieth Century Bagpipers in Csongrád County and its Neighbourhood

GYULA HANKÓCZI

The Great Plain is the largest geographical region of Hungary. It is inhabited by Hungarians and numerous other ethnic groups endowing the region with diverse culture. Studies have been published about the folk instruments of this area while a thorough monography is still required.

From his manuscript dealing with the history, folkloristics, types, music, proverbs and beliefs of the pipes in the Great Plain in this article the author concentrates on the pipers themselves. Presenting the bagpipers' biographical data, social status and connections, area of activity, appreciation, etc. he proves that this instrument with centuries-long history had survived more stubbornly and longer than it was indicated in previous studies.

The Great Hungarian Plain is a huge area and on numerous places the bagpipers disappeared in fact at the turn of the century (or even earlier). On other places, however, like in the towns of Mohács, Szeged, Hódmezővásárhely, Szegvár and Gyula and their neighbouring areas, also in certain districts of the territory called Kiskunság there were active bagpipers in the middle of our century.